

Alevilerin Hadis Algısı*

Şaban ÇİFTÇİ**

alevilik-Bektaşilik tarih sayfalarında kalmış herhangi bir kültür değildir. Aksine varlığını sürdüren, bizatihi hayatın içinde bir olgudur. Bir başka ifadeyle Alevilik-Bektaşilik Türkiye’de örf, âdet ve gelenekleriyle çok renkli sosyokültürel hayatın belirgin tonlarından biridir.

Gerek araştırmacılar gerekse Alevi-Bektaşî çevreler Aleviliği çeşitli şekillerde tanımlanmışlardır. Bu tanımlarda görülen ortak nokta, “Aleviliğin, çeşitli kültür ve inançlardan etkilenecek XIII-XVI. yüzyılları arasında Anadolu’da şekillenmiş dinî bir hareket” olmasıdır. Anadolu Aleviliğinden bahsederken teolojik ve mistik çeşitliliği ve oluşturdukları geniş dinî yelpaze nedeniyle her yöre ve grubun kendine has bir yol takip ettiğini, bunu da “Yol bir, süre bin birdir.” sözüyle açıkladıklarını söyleyebiliriz. Her ne kadar Aleviliği İslam dışı görme eğiliminde olanlar varsa da Alevi-Bektaşî topluluklarının tamamı din olarak İslam’ı benimsediğini ifade etmekte, Allah’ın varlığı ve birliği ile Hz. Muhammed’in peygamberliğine imanı gelenek olarak benimsemektedirler. Kendisini İslam olarak tanımlayan bir kültürün Kur’an ve Hadisten bağımsız hareket etmesi veya bu iki kaynağa kayıtsız kalması düşünülemez. Gerek klasik kaynaklarda gerekse güncel eserlerde Alevilik-Bektaşiliğin Kur’an ve sünnet-hadise atfettiği değer bariz şekilde görülür.

Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü’nde hadis: “Hz. Muhammet’in söz, davranış ve kişiliğine ilişkin olarak kendisinden ya da sahabeden aktarılan bilgi, söz”¹ Sünnet ise; “Hz. Muhammet’in söz, davranış, uygulama ve onayları. Hz. Ali’nin soyundan gelen imamların söz, davranış, uygulama ve onayları. Pir’e mürşit’e itaat”² şeklinde tanımlanmıştır.

* Bu çalışma Alevi-Bektaşî kültüründe hadis ile sınırlı olup amacı Aleviliğin ne olduğu veya olmadığını tayin etmek değildir. Ne genel anlamıyla sosyolojinin ne de özeldir din sosyolojisinin alanına girecek değildir. Ayrıca, Alevi kültüründe sünnet hadis algısından söz ederken kültüre mensup yazarların eserlerini esas aldığımızı da ifade etmeliyiz.

1 Korkmaz, 150.

2 Korkmaz, 326.

** Dr.

Sünnetin, Hz. Ali'nin soyundan gelenlerin söz, fiil ve takrirlerini de içeren tanımının pratiğe yansıdığı söylenemez. Nadiren Hz. Ali'ye isnat edildiğine rastlanırsa da günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde sünnet-hadis, genellikle Hz. Peygamber'e isnat edilen söz ve davranışlar için kullanılmaktadır.

Sünnetin, Hz. Ali'nin soyundan gelenlerin söz, fiil ve takrirlerini de içeren tanımının pratiğe yansıdığı söylenemez. Nadiren Hz. Ali'ye isnat edildiğine rastlanırsa da günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde sünnet-hadis, genellikle Hz. Peygamber'e isnat edilen söz ve davranışlar için kullanılmaktadır. Mesela “*Kimilerine göre hadis kimilerine göre Hz. Ali'nin sözüdür.*”³ ifadesi pratikte hadisin sadece Hz. Peygamber'e isnat edildiğini göstermektedir.

Bazı eserlerde sünnet-hadisin vahiy mahsulü olduğuna dair ifadeler yer almakta veya “*Peygamberler hükmünde hata yapmaz. Tanrı onların hata yapmasını ilahî emirleri ile engeller.*” denilerek aynı anlama gelebilecek ifadeler kullanılmaktadır.⁴ Bu görüş bazı eserlerde Necm Suresi ilk ayetlerine dayandırılmaktadır; ancak sünnet-hadisi vahiyle irtibatlandırmanın çoğunlukla Hz. Ali ile ilgili konulara hasredilmiş olması rivayetlere itibar konusunda dikkate değer bir tutum olarak görünmektedir.

Eserlerinde sık sık sünnet-hadise atıflar yapılmasını Alevi-Bektaşî kültüründe sünnet-hadise verilen değer inşareti olarak değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte gerçek hadislerin hasıraltı edildiğini söyleyen veya sonradan çok sayıda hadis uydurulduğu gerekçesiyle -Kur'an-ı Kerim konusunda olduğu gibi- sünnet-hadisin güvenilir olmadığını ifade eden yazarların varlığını da ifade etmeliyiz.⁵

3 Zelyurt, 239.

4 Msl. Bkz. Ulusoy, 189; Varlık, 31; Tur, 425-426. Kaya, 154.

5 Bkz. Zelyurt, 239-243; Sevin, 23.

Sünnet-hadise güvensizlik ifadelerine rağmen, günümüz Alevi-Bektaşî kültürüne mensup yazarların eserlerine bakıldığında çeşitli vesilelerle sünnet-hadise başvurdukları görülür. Bu başvurunun:

- Temel kurum-kavram ve erkânın delillendirilmesi,
- Ehl-i Beyt sevgisi ile Ehl-i Beyt'in sembol ismi Hz. Ali'nin faziletinin ispatı,
- Kültürün kimliğini tarif eden tasavvufi-ahlaki konular olmak üzere üç başlıkta yoğunlaştığını söyleyebiliriz.

A. Temel Kurum-Kavram ve Erkânın Delillendirilmesinde Sünnet-Hadisın Yeri

Alevi kimliğine sahip yazarların eserlerine baktığımızda temel kurum, kavram ve erkân ile ilgili uygulamaların sünnet-hadise dayandırılması konusunda ortak bir tutum sergilendiği söylenemez. Bununla birlikte erkânın sünnet-hadise dayandırılan en belirgin uygulamaları, Cem, İkrar, Musahiplik, tevella-teberra olarak gösterilirken bazı eserlerde On İki hizmet ve Düşkünlük de sünnet-hadis ile ilişkilendirilmektedir.

Dede veya babaların önderliğinde gece yapılan dinsel tören olarak tanımlayabileceğimiz Cem Ayini, çeşitli maksatlarla yapılabilirse de, Yola Giriş - İkrar - (Biat) Cemi, Görgü Cemi, Abdal Musa Cemi olmak üzere üç grupta toplanabilir. Cem Ayini genellikle, Hz. Peygamber'in iştirak ettiği varsayılan kırklar meclisi rivayetine dayandırılır.⁶

mensup yazarların büyük çoğunluğu tarafından, söz konusu rivayet ya tamamen alıntılanarak ya da atıf yoluyla zikredilerek kültür açısından önemine işaret edilmektedir. Kırklar meclisi ile ilgili anlatımların günümüz Alevi-Bektaşî kaynaklarında genellikle "söylence" nitelemesiyle yer alması ilgili çevrelerde de rivayetin sıhhati konusunda samimi kanaat oluşmadığının işareti sayılabilir.¹⁰

Kavram ve erkândan Cem, Semah, Sofra, Dem-Dolu gibi uygulamaların Kırklar Meclisi rivayeti ile delillendirilmesinde ortak bir tutum görülmekte, On iki hizmet ve Düşkünlük gibi uygulamaların sünnet-hadise dayandırılmasında aynı ortak tavır görmek mümkün olmamaktadır. Musahiplik kurumu için bazen Kırklar Meclisi bazen de Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretten sonra gerçekleştirdiği kardeşleştirme -özelde Hz. Ali'yi kardeş edinmesi- delil olarak değerlendirilmektedir. İkrar, Hz. Peygamber'in Akabe ve Hudeybiye'de aldığı biatlere dayandırılmaktadır. On iki hizmet

Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde Ehl-i Beyt ile ilgili kullanılan rivayetlerin çok azının sahih hadis kriterlerine sahip olduğu görülürken, önemli bir kısmının ise zayıf rivayetler ya da siyâsî mücadelelerin ürünü uydurma rivayetler olduğu görülmektedir.

Kırklar Meclisi rivayeti, Cem törenindeki hizmetlerden Semahın kaynağı olarak da gösterilir.⁷ Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinden bazıları Cem töreninde yer alan Tevhid⁸ ve Şerbet-İçkinin de⁹ Kırklar Meclisinden kaldığını kaydederek.

Hiçbir hadis kaynağında yer almamasına ve ef-sanevi bir niteliğe sahip olmasına rağmen; kültüre

İkinci Akabe Biatı'nda on iki nakib seçilmesi ile ilişkilendirilirken Düşkünlük, Tevük Gazvesi'ne katılmayan üç sahabe uygulanan yaptırıma dayandırılmaktadır.

Bazı Alevi-Bektaşî yazarlar tarafından, Biat-İkrar, ikrarın gece yapılması, ikrarda tarik kullanımı, On İki Hizmet ve Düşkünlüğün dayandırıldığı rivayetlerin bağlamından kopuk yorumlandığı dikkatten kaçmamaktadır; zira bu konudaki rivayetlerle Alevilik-Bektaşilikteki uygulamalar arasında gerçekçi bir mukayese yapıldığında bağlantı kurmakta güçlük çekilmektedir.

Tevella-Teberra, Alevi-Bektaşîliğin temel ilkelelerinden biri olarak görülür. Tevellâ, Ehl-i Beyt'i ve Ehl-i Beyt soyundan gelenleri sevmek, aynı zamanda onları sevenleri sevmektir. Teberrâ ise Ehl-i

6 Bozkurt, 175-178 Kaya, 343-347; Öz, 155-157; Zelyurt, 306-310; Korkmaz, 211; BAL, 79; Sevin, 250-252. Kırklar Meclisi rivayeti için bkz. İmam Cafer-i Sadık Buyruğu, 13-21.

7 Tur, 397; Zelyurt, 183; Korkmaz, 310; Öz, 157; Kaya, 343; Şener, C.-İlknur Miyase, 60; Varlık, 180,182; Sevin, 249,250; Zelyurt, 306; Metin (Dede), 71.

8 Kaya, 343. (Tevhit, Alevi-Bektaşî törenlerinin temel kurallarından biri olup "Tanrı'nın birliğini, Ali'nin Tanrı'nın velisi olduğunu vurgulayan ve cemlerde müzik eşliğinde söylenen şiir" dir. Bkz. Korkmaz, 356.

9 Kaya, 343; Korkmaz, 211; Zelyurt, 81; Sevin, 259.

10 bkz. Zelyurt, 310; Bozkurt, 178-181; Küçük, 15.

Beyt'e, Ehl-i Beyt soyundan gelenlere ve bunları sevenlere düşmanlık gösterenleri, fenalık edenleri sevmeme, bunları sevenleri de sevmeyip onlardan uzak durma şeklinde tanımlanır.¹¹ Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinin bazılarında Tevellâ-Teberrâ'nın II. Akabe Biatı ve Hudeybiye Biatı'ndan kaldığı,¹² bazılarında ise Kur'an ve hadislerden kaynaklandığı ifade edilir.¹³ Özetle "Kanım sizin kanınızdır, siz benimisiniz, ben sizinim, dostunuza dostum, düşmanınıza düşmanım.", "Hiçbir kul, benim nefsim ona kendi nefisinden daha fazla sevgili olmadıkça ve benim soyum onun soyundan daha fazla ona sevgili olmadıkça o kimse mümin olamaz.", "Ya Fatıma, Cenabı Allah sana ve soyuna cehennem haram kılmıştır. Ey Allah'ım! Benim Ehl-i Beyt'im bunlardır. Ben bunları seviyorum sen de sev, bunları sevenleri de sev.", "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Ali'nin eti etimdir, kanı kanımdır, cismi cismimdir, ruhu ruhumdur. Kim Ali'yi incitirse beni incitmiş olur, beni inciten Allah'ı incitmiş olur.", "Hasan ve Hüseyin'i sevmiş olan beni sevmiş onlara kin tutan bana kin tutmuş olur." rivayetlerini konuya örnek olarak zikredebiliriz.

Tevellâ-Teberrâ'nın dayandırıldığı rivayetlerin önemli bir kısmının mevzu (uydurma) veya zayıf, bir kısmının ise sahih rivayetler olduğu görülmek-

tedir. Sahih varyantları bulunan rivayetlerin, Ehl-i Beyt sevgisini ifade etmesi bakımından Alevilik-Bektaşîliğe özel bir anlam ifade etmediği, bütün Müslümanlar için söz konusu olduğu aşikârdır.

B. Ehl-i Beyt Sevgisi İle Ehl-i Beyt'in Sembol İsmi Hz. Ali'nin Faziletinin İspatında Sünnet-Hadis Yeri

Ev halkı anlamına gelen Ehl-i Beyt kavramı, Alevilik-Bektaşîlik için büyük bir önem taşır. Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerine göre Ehl-i Beyt, Peygamber ailesi olarak algılanacak bir kavramdır ve Aleviliğin temel kurallarındandır.¹⁴

Alevilik-Bektaşîliğin kendisini Ehl-i Beyt sevgisi ile ifade ettiği söylenebilir. Bu sevginin temellendirilmesinde hadisler önemli bir yer tutmaktadır. Konu ile ilgili olarak kullanılan rivayetlerden bazıları şunlardır: "Allah'ı sizi besleyen nimetleri için, beni Allah'ı sevdiğiniz için, Ehl-i Beyt'imi de beni sevdiğiniz için sevin.", "Ehl-i Beyt'im Nuh'un gemisine benzer O gemiye kim bindiyse kurtuldu, kim binmediyse boğuldu gitti.", "Benim şefatim ehli beytimi sevenleredir."

Ehl-i Beyt içerisinde Hz. Ali'nin önemli bir rolü vardır. Ehl-i Beyt'in fazileti dile getirilirken kullanılan rivayet malzemesinin en önemli bölümünü

11 Bkz. Korkmaz, 348, 356.

12 Tur, 453-454;

13 Kaya, 168-182.

14 Zelyurt, 103.

Hız. Ali ile ilgili olanlar oluşturur. "Senin ruhun benim ruhumdan, etin etimden, cismim cismimden, kanın kanımdandır.", "Ali'den üstün yiğit, Zülfikar'dan keskin kılıç yoktur.", "-Ya Ali sen bana Harun'un Musa'ya olan yakınlığı derecesindesin, şu kadar ki, benden sonra peygamber gelmeyecektir.", "İmam-ı Ali hazretlerinin veçhi şeriflerine bakmak ibadet makamına kaimdir.", "Aliyi zikretmek/anmak ibadettir.", "Bilginin onda dokuzu Ali'dedir. Kalan bilgide de Ali, insanlardan üstündür.", "Ali bendendir ben de onandım.", "Benden sonra vasi ve vekilim Ali'dir. Ben kimin mevasi isem, Ali de onun velisidir.", "Tanrı, Ali'yi, her Peygamberle gizli gönderdi, benim ile açık gönderdi." gibi rivayetler konu ile ilgili kullanılan rivayetlerden bazılarıdır.

Ehl-i Beyt ve Hz. Ali'nin fazileti ile ilgili rivayetler çoğunlukla Hz. Ali'nin imamlığı veya vesayeti ile ilişkilendirilir. Nitekim rivayetlerin bir bölümü doğrudan bununla ilgilidir.

Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde Ehl-i Beyt

yine aynı şekilde ayetler ve sünnet/hadis oturtulmaktadır. Nitekim günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinden bir kısmında mürşide bağlanmadan kişinin kendi nefsinin bilmesinin mümkün olmadığı Hak Teala'nın zat ve sıfatına mahzar olmak isteyenlerin ancak bir mürşid-i kamile erişmekle menzile ulaşabilecekleri dile getirilirken bu görüş, hadis olarak "Pir men godayı men." veya "Kimin şıhı yoktur, ol kişinin dinî dahi olmaz.", şeklindeki rivayetlerle desteklenmektedir.¹⁵

Günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde "Nefsinin bilen Rabb'ini bilir." ve "Ben gizli bir hazine idim..." gibi rivayetler en çok kullanılan Ahlakî/Tasavvufî rivayetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer rivayetlerin kullanımı ise eseri kaleme alan kişilerin sünnet-hadise ilgi derecesine göre farklılık göstermektedir.

Bazı Alevi-Bektaşî yazarların eserlerinde "Ben bir gizli hazineydim, bilinmekliğimi istedim de insan-

Günümüz Alevi-Bektaşî kültürünün dinî erkân ve anlayış bakımından sözlü geleneğe dayanması, diğer taraftan sünnet-hadis konusunda temel kaynaklara sahip olunmaması kültürün en önemli problemi olarak dikkat çekmektedir.

ile ilgili kullanılan rivayetlerin çok azının sahih hadis kriterlerine sahip olduğu görülürken önemli bir kısmının ise zayıf rivayetler ya da siyasi mücadelelerin ürünü mevzu (uydurma) rivayetler olduğu görülmektedir.

C. Tasavvufî-Ahlakî Konular ve Sünnet-Hadis'in Yeri

Alevilik-Bektaşîliğin, sahip olduğu hiyerarşik düzen itibarıyla tasavvufî bir yapılanmaya sahip olduğu bilinen bir husustur. Bu yapı içinde Mürşit-Dede en üst düzeyde yer almakta ve kendisine biat sünnet-hadisten bazı örneklerle delillendirilmektedir. Pîr-Mürşide duyulan ihtiyaç ve hakikat makamına ulaşmanın önemi, Kur'an-ı Kerim'den ayetlerle birlikte sünnet-hadis'in delaletiyle ortaya konulmakta, erkâna dair uygulamaların tabanına

ları yarattım.", "Levlâke levlâke lemâ halaktül'eflâk.", "Allah güzeldir, güzelliği sever.", "Şüphesiz ki Allah sizin suretlerinize değil, kalplerinize bakar.", "Miraçta Tanrı'ya Şâb-emred (bir delikanlı) sûretinde gördüm.", "-Tanrı Âdem'i kendi suretinde (şeklinde, biçiminde) yarattı.", "Ben, Adem su ile toprak arasında iken yani, ruh ile ceset arasında iken- Peygamber idim.", "Şeriat benim sözümdür. Tarikat işlevimdir. Marifet gizimdir. Hakikat hallerimdir." gibi bir kısmı genel tasavvufî eserlerde de yer alan rivayetler kullanılmaktadır. Bu konuda serdedilen sünnet-hadis malzemesinin önemli bir kısmı genel tasavvufî yaklaşıma uygun olarak değerlendirilirken vahdetivücut ağırlıklı yorumlarla kültürün kendine özgü bakış açısı izah

15 bkz. Varlık, 192-194; Tanrıku, 119. Kaya, hadis olarak değil, Alevi-Bektaşîlikte bir özdeyiş olarak "Pirsizin (biat edip ikrar vermeyenin) Piri şeytandır" şeklinde zikreder. Kaya, 316.

edilmeye çalışılmaktadır. Dikkati çeken hususlardan biri de bazı Alevi-Bektaşî yazarların tasavvufî hadislerle ilgili olarak rivayetleri teşbih ya da hulusul itikadî doğrultusunda değerlendirmeleridir.

Tasavvufî-ahlakî konularda kullanılan rivayetlerin bir kısmı sahih, bir kısmı zayıf, bir kısmı ise mevzu olduğu bilinen rivayetler arasında yer almaktadır.

Alevilik-Bektaşîlik açısından konunun ehemmiyeti, rivayetlerin değerlendirilmesinde kendini göstermektedir. En doğal sevgi ifadeleri, imamet-velayet açısından değerlendirilmekte, Alevi-Bektaşî yolunun haklılığına dair çıkarımlar yapılmaktadır. Hz. Peygamber'in Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin için kullandığı takdir ve sevgi sözcükleri, vürud sebebi yani söyleniş gerekçesi dikkate alınmaksızın değerlendirilmekte ve malum sonuca ulaşılmaktadır. Tebük Seferi'ne giderken, Medine'de bırakılması münafıklar tarafından dile dolanınca üzülen Hz. Ali'nin gönlünü almak ve teskin etmek için söylenmiş olan: "Benim için, Harun'un Musa yanındaki mevkiinde olmaya razı değil misin?" sözü, niçin söylendiği dikkate alınmadan Hz. Peygamber'in kendisinden sonrası için Hz. Ali'yi vasi kıldığı sonucuna götürmektedir. Sahih bir asla sahip iken yapılan ziyadelerle zenginleştirilmiş rivayetler de bu sonucu elde etmeye yarayacak malzemeler olarak değer kazanmaktadır. "Harun-Musa" teşbihli bu ifadenin, ziyade olarak yer aldığı başka hadisler de bu sonucu elde etmeye yarayan rivayetler olarak günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde yer bulmaktadır.

Rivayetlerle ilgili yorumlarda, Ehl-i Beyt'e karşı duyulan samimi ve içten sevgi ile birlikte, tarihî açıdan Emevî karşıtlığının duygusal arka planının da önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Netice olarak günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde kullanılan rivayetlerin büyük çoğunluğunun, ciddi çalışmalara konu olmayan üçüncü ve dördüncü dereceden hadis kaynaklarında yer alan rivayetler olduğu, bir kısmının ise muteber hadis kaynaklarında yer almakla birlikte maksada uygun tevîl ve yorumlar yapmak suretiyle bağlamından koparıldığı görülmektedir.

Kültürün sahip olduğu yaklaşım ve yol farklılıkları, günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde de kendini göstermektedir. Kullanılan rivayet malzemesinin, ortak bazı rivayetler hariç, müellife göre

değiştığı, bazı eserlerde rivayet oranının diğerlerine göre daha yoğun olduğu, bazılarında ise daha az sayıda rivayete yer verildiği görülmektedir. Bu durum, günümüz Alevi-Bektaşî eserlerinde kullanılan rivayetleri sahih, zayıf veya uydurma oluşları itibarıyla istatistiki boyutta değerlendirmeye imkân vermemektedir. Tabiidir ki yapılacak böyle bir değerlendirme kültürün tamamını temsil etmemesi itibarıyla sağlıklı bir sonuç vermeyecektir.

Günümüz Alevi-Bektaşî kültürünün dinî erkân ve anlayış bakımından sözlü geleneğe dayanması, diğer taraftan sünnet-hadis konusunda temel kaynaklara sahip olunmaması kültürün en önemli problemi olarak dikkat çekmektedir. Kullanılan rivayetlerin azımsanmayacak bir bölümünün de tasavvufî hadisler olması, bu kültürün tasavvufî kimliğini ortaya koyan veriler olarak kendini göstermektedir. ■

Kaynakça

- KORKMAZ, Esat, Ansiklopedik Alevilik Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü, Ant Yay. II. Bsk, İst., 1993.
- ZELYUT, Rıza, Öz Kaynaklarına Göre Alevilik, VI. Bsk., Yön Yay, İst., 1992.
- ULUSOY, A. Celâlettin, Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Alevi-Bektaşî Yolu, Hacibektaş, 1986.
- VARLIK, Ali Ağa, Hanedan-ı Ehl-i Beyt Neden Hor Görüldü?, Can Yay, İst., 1993.
- TUR, Seyyid Derviş, Erkânname Aleviliğin İslam'da Yeri ve Alevi Erkânları, Can Yay, İst., 2002.
- KAYA, Haydar, Alevi-Bektaşî Erkânı, Evrâd'ı ve Edebiyatı, Engin Yay, İst., 1993.
- SEVİN, Hasan, 2000 Yılında Ehl-i Beyt Gerçeği ve Alevilik, Can Yay, İst., 2003.
- BOZKURT, Fuat, Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik, Doğan Kitapçılık, İst., 2000.
- ÖZ, Gülağ, İslamiyet Türkler Alevilik Bindörtü Yüzyıllık Muhalefet, Ayyıldız Yay, Ank., 1995.
- BAL, Hüseyin, Alevi-Bektaşî Köylerinde Toplumsal Kurumlar -Burdur ve Isparta'nın İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma-, Ant Yay, İst., 1997.
- İMAM CAFER-İ SADIK BUYRUĞU, Haz. Adil Ali ATALAY, Can Yay, II. Bsk, İst., 1993.
- ŞENER, C.-İLK NUR Miyase, Şeriat ve Alevilik, Ant Yay, İstanbul, 1995.
- METİN, Hüseyin Gazi (DEDE), Alevilik'te Cem, Uyum Yay, II. Bsk, Ankara, 1997.
- KÜÇÜK, Murat, "Alisiz!..", Alisiz Alevilik Olur mu? Ortak Kitap, s.12-16, Ant Yay, İst. 1998.
- TANRIKULU, Raşit, Ademi Fark Eden Allahu Bilir, Güven Matbaası, Ank. 1989.